

Генадзь Цыхун

Цэнтр даследаванняў беларускай культуры,
мовы, і літаратуры Нацыянальнай Акадэміі
наук Беларусі, г. Мінск

Меркаванні адносна транслітарацыі і транскрыпцыі славянскамоўных тэкстаў татараў ВКЛ, запісаных арабскай графікай

1. Улічыўшы рознамоўнасць фрагментаў тэкстаў у Тэфсіры татараў ВКЛ (славянскіх, арабскіх, турэцкіх), пры выпрацоўцы крытэрыяў транслітарацыі варта прымаць пад увагу іх іерархію (аб’ём і значнасць). Несумненны прыярытэт пры гэтым маюць славянскамоўныя тэксты. Што датычыць іншых фрагментаў, то яны могуць разглядацца як устаўкі (інтэрпаляцыі), што варта пазначыць шрыфтам ці колерам. Пры іх транслітарацыі можа ўжывацца сістэма ISO ў поўным аб’ёме. Пры перадачы славянскіх тэкстаў мэтазгодна выкарыстоўваць традыцыйныя сістэмы транслітарацыі арабскаграфічных запісаў з пэўнымі мадыфікацыямі, якія дазваляюць адлюстравіць спецыфічныя рысы перакладаў і індывідуальныя асаблівасці перапісчыкаў. Славянскамоўныя тэксты павінны быць “чытэльныя” для славістаў, а “цёмныя” месцы ў іх павінны быць патлумачаны ў зносках і каментарых.

2. Мне падаецца, што пры транслітарацыі павінна ўлічвацца магчымасць канвертацыі лацінкі ў кірыліцу, што дазволіць выкарыстаць прынятую сістэму транслітарацыі пры падрыхтоўцы да публікацыі тэкстаў, дзе пераважае беларускамоўная аснова або дзе, паводле А.Антановіча, “язык такіх пераводаў можна назваць беларуска-польскім”.

3. Лічу, што трэба пазбягаць уніфікацыі ў перадачы пэўных спалучэнняў літар, формаў і слоў, бо розныя рэдкія варыянты могуць сведчыць пра лакалізацыю помніка. Напрыклад, трэба захаваць пры транслітарацыі як *svjatū*, так і *svajtū* з адлюстраваннем асінхроннай палатальнасці, што сустракаецца ў дыялектах і ў розных славянскіх мовах (параўн. македонскае літ. і дыял. *носење* і *носејне* і інш.)

4. Праблема фанетычнай інтэрпрэтацыі транслітараваных тэкстаў будзе абавязкова звязана з геаграфічнай (дыялектнай) прывязкай да пэўнай тэрыторыі на аснове выяўленых асаблівасцей канкрэтнага помніка, бо як сведчыць практыка

вывучэння т.зв. пальшчызны крэсвай, у ёй заўсёды прысутнічаюць, хаця і ў невялікай колькасці, дыягнастуючыя элементы, што даюць падставы для такой прывязкі.

5. Як паказвае вопыт рашэння падобных задач у выпадку перадачы славянскіх тэкстаў іншымі графічнымі сродкамі (грэчаскімі, ст.-яўрэйскімі і інш.), відаць, не ўдасца пазбегнуць прадстаўлення канцовых вынікаў у выглядзе двух паралельных тэкстаў: транслітараванага з максімальным набліжэннем да арыгінала – першая ступень інтэрпрэтацыі – і транскрыбаванага, які будзе ўяўляць другую ступень інтэрпрэтацыі. Такое рашэнне было рэалізавана ў адной з апошніх па часе публікацый славянскамоўнага тэксту, запісанага грэчаскай графікай (The Konikovo Gospel = Кониково евангелие. Helsinki 2008.)